

HZ.ALİ CENKNAMELERİ BAĞLAMINDA BİR ESER (Destan-ı Ejderha ve Bazı Motifleri Üzerine)

**A Study in the Context Of Hz. Ali's Cenkname
(About Destan-ı Ejderha and Some Motifs)**

Dr.Namık ASLAN*

ÖZ

Bu çalışmamızda, Eski Türk ozanlarının, İslamiyet'in kabulüyle epik geleneklerini Anadolu'ya taşımaları, derviş ozanlara dönüşerek Anadolu'nun İslamlaşması ve Türkleşmesine ne derecede katkı koydukları üzerinde durulmuştur. Eski Türk ozanlarının, epik temin alp tipini Hz. Ali'nin şahsında alp-eren tipine evirmeleri değerlendirilmiştir. Türkler arasındaki Hz. Ali sevgisinin, yaratılan "Cenknâme" kültü bağlamı olarak ortaya çıktığı ve yayıldığı başka araştırmacıların iddialarıyla da yazıda desteklenmiştir. 13,14,15.yy.larda Anadolu'da vücut bulan bu dini edebiyat akımı "Ejderha Destanı" özelinde yorumlanmaya çalışılmış, destanın daha önceden yayınlanan metinlerinden faydalanılarak, edisyon kritikli metni hazırlanmıştır. Şahsi kütüphanemizdeki yazma metin, A. Güzel-M. Tatçı tarafından yayınlanan Ejderha Destanı metniyle karşılaştırılmış, A. Güzel-M. Tatçı yayınındaki farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Oğuz lehçesinin Anadolu'da bir edebiyat dili haline gelişinde, dönemin bu özgün sanatçıların oynadığı etkin rol bağlamında başka çalışmaların ve görüşlerin de ışığında değerlendirmeler yapılmıştır. Destan epizotlarına göre özetlenmiş, şahıs kadrosu hakkında bilgi verilmiş, yazma nüshalarıyla ilgili olarak da kısa bir tanıtım yapılmıştır. Destanda geçen "ejderha, elma, öküz, balık" motifleri yorumlanmış, Uzak Doğu'ya, Asya içlerine ait mitolojik tasavvurların İslami bir renge büründürülüşleri ve yaşatıla gelmeleri örneklendirilmiştir

Anahtar Kelimeler

Manzum dini destanlar, derviş ozanlar, İslam misyonerliği, Hz. Ali, Ejderha Destanı, ejderha motifi

ABSTRACT

In this study, we focused on how the former Turkish ozans carried their epic cultures to the Anatolia by accepting the Islam and helped to increase the density of the Islamic and Turkish characteristics of the Anatolia. We evaluated the transformation of epic temin alp type into the alp-eren type by considering the personality of Hz. Ali. The emergence of the sympathy by supporting with studies of the other researchers in the context of the created "Cenkname" kült belonging to Hz. Ali in Turkish is also mentioned in this paper by referencing studies of the other researchers. This religion based literary form created in the 13th, 14th and 15th centuries in Anatolia is tried to be evaluated by especially considering "Dragon Epic" and a edition-critisized text is generated by utilizing the previously published studies of the mentioned epic. The text in our private library is compared with the text published by the A. Güzel and M. Tatçı and then the differences between texts are given in the footnotes. Some evaluations about becoming West Oghuz Dialect as a major literature language in Anatolia with the important role played by the unique artists are given by using the studies carried out on this area. The characters summarized by the episodes of the tale are presented and a short introductory part about the copies of the mentioned text is also given. The motifs about the "dragon, apple, ox and fish" are interpreted, and how the mythological imaginations belonging to the Far East and Asia are islamized and lived are illustrated.

Key Words

Islamization and turkization of the Anatolia, regional tales, Hz. Ali, the tale of dragon, dragon motif

* Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi,
Niğde/Türkiye, namikaslan@nigde.edu.tr

Giriş

Bu türden eserler Türk edebiyatında İslamiyet'in kabulüyle birlikte şamanlıktan dervişliğe geçiş sürecinde ortaya çıkmış, ilk İslami eserler bağlamında değerlendirilmesi gereken ara dönem ürünleridir. İslam öncesi Türk edebiyat temsilcileri olan ozanların, Anadolu'ya geldikten sonra İslami akidelere uygun yeni bir edebiyat terkibi yaratma sürecinin ilk dönem örnekleri olarak değerlendirilmeleri gereken bu eserler, İslami inançlar, efsaneler, ritüeller bağlamındaki kimi anlatımların nazımla ifade edilmiş şekilleri olarak görülebilir.

Türk Edebiyatına böylesine eserler kazandırmış bu derviş ozanlar, Eski Türk ozanlarının Fars kıssa hanları ve Arap meddahlarıyla terkibinden doğmuş özgün sanatkârlarıdır. İslami Türk edebiyatının tekâmülüne bağlı olarak, geçen zaman içinde bir kısmı âşık tarzına, bir kısmı divan tarzına, bir kısmı tekke tarzına evrilecekler, bir kısmı ise 15-16. yy.dan başlayarak, Türk meddahlık geleneğini en üst düzeyde ihya edeceklerdir (Nutku1997: 18, Köprülü1989: 371).

Anadolu'da özellikle 13, 14, 15. yy.larda sıklıkla gördüğümüz bu derviş şairler, kendilerini vazifeli addettikleri İslam misyonerliği çerçevesinde oldukça yekûn tutacak eserler vücuda getirmişlerdir (Kocatürk1970: 140). Didaktiklik ilkesinin birincil etmen olması hasebiyle bedii kıymette uzak olmaları bu eserlerin en belirgin hususiyetleridir (Ocak1989: 12). Belirli makamlarla okunmaları, yani ezgili olmaları ise geleneksel kaynağın (ozanlık geleneğinin) bu eserlerdeki Türklük mührüdür.

Anadolu Türklerinin safiyetle başlarına yığınak olduğu ve tam bir saygınlık mertebesinde hürmet gören bu derviş şairler, ozanlık geleneğinin mirasını Anadolu'ya taşımışlar (Günay1986: 16), alp tipini Hz. Ali'nin şahsında İslam'a göre adeta sentezlemişlerdir. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde bu derviş ozanların istatistik ölçülere vurulamayacak denli katkılarının olduğunu söylemek abartı olmasa gerektir.

Alp tipinin İslami akideler çerçevesindeki ideali olarak görülen Hz. Ali, bu eserlerin başkahramanı konumundadır (Çetin1997: XXXI). Peygamberin duası ve Allah'ın inayetiyle fevkalade meziyetlerle donatılan Hz. Ali, İslam'a ve müminlere musallat olan her türlü belayı defe memurdur. İslam'a dâhil kültürler içinde özellikle Türkler için faziletin ve kahramanlığın timsalidir (Demir2011: 103) Türkler, Anadolu'dan başlayarak cihan hâkimiyeti ülkülerini İslam'ın cihat anlayışıyla taçlandırmak suretiyle yeni bir nizam-ı âlem kültü yaratacaklar, "alp" tipinin "alp eren" tipine evrildiği sürecin ideal örnekleri olarak da başta Hz. Ali olmak üzere Ebû Müslim ve Hz. Hamza'yı alacaklardır (Köprülü1981: 253). Bu kabul, Türk edebiyatı içerisinde bir Cenknâme akımının doğmasına da zemin hazırlayacaktır.

Makalemize konu ettiğimiz bu eser türleri, İslamî konulu ve Arap kaynaklı olsalar da, alp ozanlar ve gazi erenler dilinde yeniden yoğrulmuş ve tamamen bize özgü yeni bir cenknâme türü şeklinde, Anadolu'da fetih ruhunun en önemli ateşleyicileri olarak vazife görmüşlerdir (Çetin1999: 9). Bu türden eserler gerek müellif gerek

nakledici ve özellikle de halk nazarında o kadar rağbet görmüşlerdir ki, büyük ekseriyetinin ilk söyleyicileri unutulmuş adeta halkın müşterek malı haline gelmişlerdir (Aslan2006: 190).

Salt bir şiir metni olarak bedii kıymet taşımaları da bu dönem ve bu türden eserlerin, saygın ve sanatkâr kişiliklerce söylenmeleri ve halk zevkini okşayan ezgilerle yorumlanmaları, metin kusurlarını büyük ölçüde gizlemiştir. Kaldı ki, bu sanatkârların halk nezdinde Hak dostu bilinmeleri sebebiyle şahıslarıyla beraber sözlerine de bir kutsiyet atfedilmiştir. Batı Oğuz Lehçesinin Anadolu'da yaygın bir edebiyat dili oluşturduğu 16.yy. kadar bu ozan dervişlerin edebi alandaki etkinliklerinin devam ettiği söylenebilir.

Aslında Türk kültürü; masalları, destanları ve efsaneleri itibariyle devleri, ejderhaları, olağanüstü canavarları öldüren ve halkına musallat olmuş tehditleri ortadan kaldıran kahramanlara yabancı değildir. Kadınları, kızları kaçırıp esir alan, insan eti yiyen ve çok büyük hazinelere sahip masal devler, günde beş yüz koyun ile iki adam yiyen Tepe Göz, halka musallat olmuş canavarlar, ejderhalar, evranlar Türk halk anlatılarında sıklıkla görülen olağanüstü varlıkların yalnızca bir kısmıdır.

Ejderha Destanının Bölümleri ve Şahıs Kadrosu

Anlatıcı, dinleyicileri can kulağı ile dinlemeleri hususunda uyardıktan sonra, olayın yer ve zamanını belirterek konuya girer. Destan, ejderha zulmünün peygambere haber edilmesi, Ali'nin ejderhayı öldürmek üzere askerleri ve peygamberin gözde sahabeleriyle yola çıkması, Ali'nin ejderha ile

cenge tutuşması, Ali ve Zülfikar arasında geçen konuşma, Ali'nin ejderhayı öldürerek zafer kazanıp Ülkesine dönmesi ve anlatıcının duası şeklinde altı bölümde incelenebilir.

Olayın başlangıç yeri olarak Kâbe şehri verilir ve zamanı peygamber efendimiz zamanıdır. Peygamberimiz sahabe ile sohbet halindeyken huzura beş çöl Arap'ı girer. Bir ejderhanın zulmüne maruz kaldıklarını, tüm ahlinin bir canavarın elinde helak olduklarını çok az bir kısmının peygamberin adını anarak kurtulabildiklerini ve huzura geldiklerini feryat figan içinde ağlayarak anlatırlar. Ejderhanın heybetini, acımasızlığını dile getirdikten sonra peygamberden imdat isterler. Anlatılanlar karşısında üzüлp yeise düşen peygamber gözyaşlarını tutamaz. Peygamberinin üzüлp ağladığını gören Ali, ileri atılarak gidip devi öldüreceğini söyler. Aynı şekilde Ömer, Ebubekir ve Osman da Ali ile birlikte hareket ederek asker çekip yola koyulurlar.

Anlatının en önemli mesajlarından bir belki de en önemlisi bu sırada verilir. Zira Ali, Ömer, Ebubekir, Osman peygamberden ruhsat almadan işe koyulmuşlardır ve bu sebepten dolayı peygamber bunların başarısız olacağını da bilmektedir. Peygamberin hayır duasını ve Allah'ın inayetini almadan bu işe kalkışmak, benlik eylemek olarak görülmüştür. “*Dördü dahi hakkı yâd etmediler / Mustafânın desturuyla gitmediler*” şeklinde nazmedilen bu hal, Dedem Korkut'un Deli Dumrul Boyu'nda (Ergin1989: 177) olduğu üzere Allah'ın gönlüne hoş varmayacak ve kahraman cezalandırılacaktır.

Güvercin Destanında (Aslan2006: 198) peygamberin etini ve İsmail Destanında İsmail'in boğazını kesme emri alan bıçakta olduğu üzere, Zülfikar Tanrı'nın emriyle ejderhayı kesmeyecek ve Ali ejderhanın karşısında sıkıntılı anlar yaşayacaktır.

Otuz üç bin asker ile Ali, Ömer, Ebubekir ve Osman savaş zırhlarını giyerek yola koyulur ve şafak atarken ejderhanın yurduna erişirler. Yedi ayrı tepesi olan heybetli bir dağ sandıkları şeyin yaklaştıklarında ejderha olduğunu anlarlar. Ejderhanın heybetinden korkuya kapılan askerler bozguna uğrayıp kaçarlar. Ali, Ömer Ebubekir ve Osman'dan gayri herkes kaçar. Ömer bile Ali'ye kaçmayı teklif ederse de Ali "Allah bizi bugün için yaratmıştır ya ejderha beni öldürür, ya da ben onu öldürürüm" deyip ejderha üzerine hamle kılar. Ali üç kez hamle kılrsa da Zülfikar Allah'tan aldığı emir gereği ejderhanın bir kılını bile kesmez. Öfkelenen Ali Zülfikar'ı hiddet ile taşa çalar ve elinden atar. Dile gelen Zülfikar; Ali'nin kendine kızmamasını, kesmeme emrini Tanrı'dan aldığını söyler. Kabahatini anlayan Ali Allah'a yalvarır. Ali'nin suçunu başışlayan Tanrı Cebrail'e emrederek Peygambere gönderir ve peygamber vasıtasıyla Ali'ye affedildiği bildirilir. Ali şükür secdesinden başını kaldırdıktan sonra ejderhanın yedi başını kesip öldürür. Esirler kurtarılarak zafer kutlanır. Müslümanlar Ali sayesinde bir beladan böylece kurtulmuş olurlar.

Allah'ın vahiy meleği (Cebrail) üzerinden peygamberine ulaşması ve Ali'yi peygamber üzerinden haberdar etmesi de destanda dikkatten kaçmayan önemli hususlardan biridir. Bu

önemli ayrıntı dışında Ali'den gayri destanda adları geçenlerin tamamı pasif bir konumdadırlar. Ali ile birlikteki tek aktif, ejderha ve kişileştirilen Zülfikar'dır. Beş çöl Arap'ı sadece ejderhanın yerini gösterirler, Ömer, Ebubekir ve Osman, Ali ile ejderha cengini seyirden öte, olaylara müdahil değildirlir. Peygamber de destanın son bölümünde Ali'ye affedildiğini muştular. Ali, "Kesik Baş" destanında otuz bin (Ocak:1989: 87), bu destanda ise otuz üç bin askerle ejderha üstüne gitmesine rağmen ejderha ile teke tek vuruşur.

Ejderha Destanının Bazı motifleri Üzerine

Ejderha Destanı başkaca pek çok motif içermesine rağmen biz, Ali ile Zülfikar arasında geçen diyalog sırasında destanda geçen bir kaç motif üzerinden değerlendirme yapmaya çalışacağız. Bu destan itibariyle aslında üzerinde durulması gereken en önemli motif, destana da adını veren "ejderha" motifidir. Muhtelif anlatılarda da geçtiği şekliyle bu olağanüstü yaratık için pek çok değerlendirmenin yapıldığını konu bağlamında yaptığımız literatür taramasında gördük (Ögel1985: 561-569, Yücel1997: 116, Armutak2004: 152, Gökçimen2010: 167). Ancak bu motif çerçevesinde daha pek çok şeyin yazılıp söylenebileceğinin altını da çizmek isteriz.

Cenkânâmeler bağlamı anlatılar Arap-İslam kaynaklı olduğu için, bu tür destanlarda vafedilen ejderhaların Orta Doğu ve Batı kültürlerinde olduğu üzere insan yiyen olumsuz yaratıklar olarak tasvir edilmişlerdir. Oysa Uzak Doğu kültüründe ve özellikle Çin'de ve Türkistan'da ejderhala-

rın daha çok olumlu yönleriyle tebarüz ettirildiklerini belirtmeliyiz. (Çoruhlu1999: 143, Esin2001: 43,44) Divan u Lügat-it-Türk'te de geçen bu olağanüstü varlık (Atalay1992: 227) tepegöz, ejderha, dev, cadı vb. şekillerde Türk hayal dünyasının yer yer özgünleştirdiği “*değişik inanç ve derin tarihi tabakaları olan bir tip*”(İnayet2007: 81), mitolojik bir motif hüviyetindedir. Türk-İslam coğrafyasında da pek çok velinin kerametleri (Gölpınarlı2014: 46, 58) ve efsaneler (Sarpkaya2014:505-519) bağlamında da karşımıza çıkarlar.

Bizim burada asıl üzerinde durmak istediğimiz motifler destanın pek çok yazma versiyonunda bulunmayan ve bizim bir üst başlıkta destanın 4. bölümü olarak belirttiğimiz (66.beyitten- 80.beyite kadar) Ali ve Zülfikar arasında geçen konuşmanın ihtiva ettiği motifler olacaktır.

Ali, şiddetli darbeler indirmesine rağmen ejderhayı kılıç kesmediğini görünce, hiddetle Zülfikar'ı yere fırlatır ve yerde bir taşa dokunan Zülfikar taşı iki pare eder. Zülfikar dile gelerek Ali'ye durumu anlatır. Tanrı'nın, “ejderhanın bir kılını kesme” diye emir verdiği ni, emri yerine getirdiği için kendisine kızmaması gerektiğini söyler.

“*Kes dese keserdim yedi kat yeri / Öküzü balığı komazdım diri*” şeklindeki Zülfikar savunmasının, destanda geçen en önemli mitolojik tasarımlardan biri olduğu düşüncesindeyiz. Bu mitolojik tasarım, destanın Arap rivayetlerinde var mıdır, yoksa ozanlık geleneğinin Uzak Doğudan Anadolu'ya taşıdığı bir motif midir bilemiyoruz, ancak bu derviş ozanların Türk ve Orta Asya mitolojisine dair pek çok unsuru Anadolu'ya taşıdığı ve İslami bir ren-

ge boyayarak yaşatageldiği aşikârdır (Ocak1983: 154-172). Özellikle üzerinde durduğumuz konu (öküz- balık tasarımı) bağlamında gerek İslami Türk edebiyatından (Onay:1996: 236) ve gerekse Âşık tarzı şiirden (Akman2012: 2) pek çok örnek gösterilebilir.

Dünyanın öküzün boynuzunda veya balık üzere olduğu inancı, ziraat ve balıkçılıkla geçinen kültürlerin hemen çoğunda görüldüğü araştırmacıların tespitiyle sabittir (Ögel1995: 248, Esin2001: 74-75). Bu mitolojik tasarımın Arap kültürüne ister Türk ozanları tarafından aktarılsın, ister Hint dervişleri ve ticaret aracılığı ile Hindistan'dan geçsin, ister İsrailoğullarından, ister Mısır'dan, ister Eski Yunan'dan geçmiş olsun, Ali'nin kahramanı olduğu ve islamî yayılmayı anlatan bir cenk destanında işlenmesi oldukça enteresandır. Bu bağlamda durumu asıl merak edilir kılan, tasarımı (Dünyanın ne üzere durduğu hususundaki mitolojik kabulün) bir Türk kam ozanının destana dâhil etmiş olabileceğinden çok, bir hadise dayandırılmış olabileceği ihtimalidir.

“Dünya öküzle balık üstündedir” sözünün hadis olmadığı kabulünden hareket edilirse, standaki bu kullanış bir anlam ifade etmeyebilir. Ancak sözün hadis ve üstelik “sahih hadis” olduğu kabulünden hareket edilirse, “mecaz veya kinayedir” de denilse, durumun izahı epeyce güçleşir. Zira evrenselleşmiş bir batıl dahi olsa, vahinin batılla açıklanması Kuran'ın anlattığı İslam'la örtüşmez. Ancak bir hadisin hangi soruya cevap olduğu, hangi ortamda, hangi kültür düzeyindeki bir kişiye söylendiği de önemli olsa gerektir. Zira bu hadis, ziraatta

öküzün, avcılıkta balığın vazgeçilmezliğini belirten bir bilgece ifade veya astroloji ilmiyle ilgili burçlar bağlamında ilahi bir bilgi sızıntısı ise, “Dünya öküz ve balığın üstündedir” sözü, İslam peygamberinin bir mucizesi gibi de değerlendirilebilir.

Ali ve Zülfikar diyalogu bağlamında işaret etmek istediğimiz ikinci bir tasarım ise Fatma, Düldül ve Zülfikar’ın yaratılışlarına vesile olan cennet elması motifidir. Tanrı’nın, “*Arslanımı yavlak aciz eyledim / Zülfikâr’a kesme diye söyledim*” şeklindeki pişmanlıkla karışık üzüntüsünü dile getirdiği beyitle, Peygamber derecesinde olmasa da Ali’nin yaratılmışlar içerisindeki seçkinliği vurgulanmıştır. Ayrıca Fatma, düldül ve kendisini kast ederek Zülfikar, “*Bir elmadan yarattı Allah bizi / Rûzi kıldı Hak sana kamumuzu*” beyitiyle, Ali’nin Tanrı katındaki bu ayrıcalığı tekrarlanmıştır.

Türk halk anlatılarında üremenin, çoğalmanın, doğumun iksiri gibi sunulan “elma motifi” bu destanda da aynı işlevi ifa eden geleneksel kaynaklı “yapı taşı” (motifi) olarak görülmedir. Türk kahramanlık anlatılarında (Bey Beyrek, Şah İsmail gibi anlatılardaki) kahramanların ve onların en büyük yardımcıları olan atların doğumları sırasında gördüğümüz derviş ve elma motifleri bu destana monte edilmiş, bunlara ilave olarak “eş” de elma kaynağına bağlanarak, bir alpın (ki bu dönem destanlarıyla ilgili olarak Hz. Ali’nin şahsında alperen tipinin) sahip olması gereken üç vazgeçilmez (at, avrat, silah) belirtilmek istenmiştir. Elma motifinin farklı işlevler de üstlendiği bu orijinal sunum, kahramanı

bütünleyen üç temel öğeye (at, avrat, silah) hayatîyet vermesi bakımından, bu destana özgüdür diyebiliriz. Anlatılarımızda sıkça görüldüğü biçimiyle kahramanın ve atının doğmasına vesile olan “elma motifi” burada işlendiği şekliyle, kahramanı (Ali’yi) bütünleyici unsurların (Fatma, Düldül, Zülfikar) doğmasına sebeptir.

Alp ozanlar, ozan dervişler, gazi erenler geleneklerinden kattıklarıyla Arap - İslam kaynaklı bu anlatıları millileştirmekle kalmamışlar, Ali’yi de Türkleştirmişlerdir. Türklerin Hz. Ali sevgisinin temelinde, cenknâmelerle adeta Türkleştirilmiş bir Ali olduğu gerçeği gözden ırak tutulmamalıdır.

Destanın Bilinen Nüshaları Üzerine

İncelemeye esas aldığımız ve aşığıda verdiğimiz metin, şahsi kütüphanemizde yer alan bir hikâyeye mecmuasının içerisinde yer almaktadır. Harekeli bir nesihle kaleme alınan mecmuada sıra ile; Destan-ı Masumlar, Destan-ı İsmail, Destan-ı Gögerçin, Destan-ı Geyik, Destan-ı İbrahim, Destan-ı Kesik Baş, Destan-ı Ejdehra, Destan-ı Müminler hakkında Beyan, Destan-ı Sûk Ehlinin Halin Beyan, Destan-ı Bînamaz Hakkında Beyan başlıklarını taşıyan kimi aruz, kimi hece ile yazılmış on adet müstakil manzume bulunmaktadır. Sondan eksik sayfaları da bulunan mecmua 88 varaktır. Destan-ı Ejdehrâ, mecmuanın 43-52. Sayfları arasında yer almakta olup mesnevi şeklinde 110 beyit tutarındadır. Bizdeki metni kritik ettiğimiz A. Güzel-M. Tatçı yayınının 113 beyit (A. Güzel-M. Tatçı1990: 69) olduğu belirtilmişse de üç beyit eksik yayınlamadılar ise onlarınki de 110 beyit

tutarındadır. Ejderha Destanı başlığı altında Vasfi Mahir Kocatürk'ün verdiği özet bilgi (Kocatürk1970: 144) dikkate alınır ise bizim incelemeye esas aldığımız yazma, A. Güzel-M. Tatçı yayını olan yazma ve Kocatürk'ün hususi kitaplığındaki yazma, hacim olarak aşağı yukarı aynıdır.

Destanın Millî Kütüphanede bulunan dört yazması ise, A. Kozan-R. Bilgili tarafından edisyon kritikli olarak yayınlanmıştır (A. Kozan-R. Bilgili2013: 465-490). Ancak bu yayında esas alınan nüsha 57 beyit tutarında olduğu için bizdeki nüsha ile karşılaştırılmalarına gerek duyulmamıştır. A. Kozan-R. Bilgili çalışmasında esas aldıkları ve “A” nüshası diye kaydettikleri yazmanın istinsah tarihinin olduğu ve “B” nüshası olarak verdikleri nüshada ise mahlas beyiti olarak “Girdecî Ali” adının yazıldığı belirtilmiştir (A. Kozan-R. Bilgili2013: 476). Destanın Kocatürk nüshası da “Kirdecî Ali” adıdır (Kocatürk1970: 144). İncelemeye esas aldığımız şahsi kütüphanemizdeki mecmuada ise destanın istinsah tarihi de mahlas dörtlüğü de bulunmamaktadır.

Pek çoğunun müstensih hatası olabileceğini düşündüğümüz için A. Güzel-M. Tatçı ve A. Kozan-R. Bilgili yayınlarındaki metin eksiklik ve bozukluklarının bizim okuduğumuz metinle karşılaştırılması gerektiğini duymadık.

“Ejderh” kelimesinin yazılışıyla ilgili olarak müstensih tercihinin esas aldığımızı belirtmek isteriz. A. Güzel-M. Tatçı yayınında “ezdeha” şeklinde yazılı olan kelime bizdeki nüshada metnin başlığında ve 98. beyite kadar “ejdehra” şeklindedir. Bir müstensih

değişikliği de olmamakla beraber, 98. beyitten sonra “ejderha” şeklinde yazılıdır. Bizde olup, A. Güzel-M. Tatçı yayınında olmayan veya A. Güzel-M. Tatçı yayınında olup bizde olmayan beyitlerle beraber destanın tamamı 120 beyite ulaşmaktadır. Aşağıdaki metin karşılaştırması, beyit sayısının aynı olması ve diğer yazma nüshaları da ihtiva edecek hacimde olmaları sebebiyle A. Güzel-M. Tatçı yayını ile yapılmış, metin farklılıkları ise dipnotta gösterilmiştir.

Bu destanla ilgili olarak, A. Güzel-M. Tatçı tarafından beyit sayısı ve içerik itibarıyla büyük ölçüde benzerlik arz eden bir metin yayını yapılmış iken, biz bu kısa değerlendirmeyi yapmayı ve bu eş metni yayınlama gereğini niye duyduk? Şu kadarını söylemek isteriz ki, muhtelif yöntemler deneyerek bu türden eserler üzerinde “metin merkezli” tahlil çalışmaları yapacak araştırmacılar için, “Ejderha Destanı” bağlamında sağlam bir metin ortaya koyduğumuzu iddia etmek isteriz.

Destan-ı Ejdehra

- 1 Aydayın bir hikâyet anlar isen
Can kulagın açuban dinler isen¹
- 2 Ol tamam oldu bu kez bir söz dahi
Ben diyem şerhi sen ilmi oku²
- 3 Bir gün Mustafa Ka'be'de oturmuşdu
Sahâbeler ayagın durmuşudı³
- 4 Beş berriye Arab girdi içerü
Yakaların yırtuban geldi ilerü⁴
- 5 Ayıttılar yâ Muhammed meded deyü
Ejdehrânın elinden feryâd deyü⁵
- 6 Bir ejdehrâ kopdı yedi başı var
Her başında otuz iki dişi var⁶
- 7 Degme dişi sanki sınır taşudur
Elli deve ejdehrânın aşudur⁷
- 8 Elli deveyi verürüz her gün yudar
Bulmazsa dünyayı oda yakar⁸
- 9 Beş Arab dirilüb vardı ana
Bir 'acâib aydayum bu dem sana⁹

- 10 Yüz bin ok vurduk anun tenine
Biri batub bulaşmadı kanına¹⁰
- 11 Od saçuban kırar idi bizi
Hep kırardı anmasayduk biz sizi¹¹
- 12 Çünkü Resul işiddi bu sözi
Yaş ıla toldı mubârek gözi¹²
- 13 Resul aydur; İlähî yârı kılğıl bana
Gâzilerden kim cevap vire ana¹³
- 14 Kankı mümin ejdehrâyın dürüşe
Meğer Hakk'ın inayeti erişe¹⁴
- 15 Ali aydur; Yâ Resul eyle dua ne
Ejdehrâdan bu kadar gussa yeme¹⁵
- 16 Bellüdür kim bu yılanın heybeti
Yılan çün gussa yimenüz katı¹⁶
- 17 Ejdehrânın cengine ben varayın
Zülfikârla iki pare böleyin¹⁷
- 18 Ejdehrânın yedi başın keseyim
Getürüb Kâbe şehrine asayım¹⁸
- 19 Ömer aydur; ben dahi varam bile
Uşadayım ejdehrâyı gürz ile¹⁹
- 20 Osman aydur; ben dahi sizün ile
Ejdehrânın cengine varam bile²⁰
- 21 Sıddık aydur; ben dahi teferrüce
Ben dahi sizinle varam ey hoca²¹
- 22 Dördi (dahi) dava (kıldı) dört yana
Mustafâ işidüb kaldı tana²²
- 23 Dördi dahi Hakk'ı yâd etmediler
Mustafâ'nın düsturiyla gitmediler²³
- 24 Mustafâ bilür idi n'olasım
Bunlar anda varub aciz kalasım²⁴
- 25 Dördü dahi gömgök demür geydiler
Otuz üç bin sahabeler atlandılar²⁵
- 26 Giceden ta sabaha dek ha sürdiler
Ejdehrânın makâmına erdiler²⁶
- 27 Nâğah gördiler bir tag var yüce
Tag dibinde yedi depe var hoca²⁷
- 28 Her depede ikişer çırak yanar
Birbirinden her biri irak yanar²⁸
- 29 Yatduğı yerden kara dütüñ çıkar
Miskal zerre neye dokunsa yakar²⁹
- 30 Ol dütüñ nefesi imiş ejdehrânın
Ol kara tag gövdesi imiş anın³⁰
- 31 Ol depeler ejdehrânın başıymış
Ol çıraklar ejdehrânın gözümüş³¹
- 32 Çün gaziler gördiler bu heybeti
Kamusının aklı gitdi key katı³²
- 33 Tag dibinde saf bağlayu durdılar
Ali buyur nara harbi urdılar³³
- 34 Şunun gibi nara urdı gâziler
Yankılandı dag u daş u yazılar³⁴
- 35 Naralardan ejdehrâ getirdü başın
Heybetinden ditredi dag u daşın³⁵
- 36 Urdı kuyrugını yardı yeri
Yedi başın diküben turdı öri³⁶
- 37 Gözin açub dört yana bakar idi
Od saçuban yazuyı yakar idi³⁷
- 38 Gâziler gördiler bu heybeti
Niçe adam heybetinden eridi³⁸
- 39 Kişi var kim dönüb kaçır idi
Şazu salub çü sakalın saçardı³⁹
- 40 Kişi var kim aklı gitmiş idi
Atdan düşüben can vermiş idi⁴⁰
- 41 Şöyle sındı Ali'nin çerisi
Gâzilerden kalmadı hiç birisi⁴¹
- 42 Kaldı Sıddık Ömer Osman ile
Tanrı'nın aslanı Ali ol bile⁴²
- 43 Ömer aydur; Ya Ali biz nidelüm
Duralım mı yohsa biz de gidelüm⁴³
- 44 Ali aydur, ya Ömer kamumuzı
Ölmek için yaradubdur ol bizi⁴⁴
- 45 Ya ben ölem ya ejdehrâyı öldürem
Kâfirleri ben bana mı güldürem⁴⁵
- 46 Ali aydur; himmetünüz olsun bile
Çok salâvat getirün tekbir ile⁴⁶
- 47 Duttı Zülfikârı karşı yürüdi
Ferişteler Allah Allah der idi⁴⁷
- 48 Sırr ile padişahı anar idi
Yaradılmışdan Ali key er idi⁴⁸
- 49 Gelür idi ejdehrâ yeri yara
Yedi başın diküben kara kara⁴⁹
- 50 Birbirine çün mukâbil oldılar
Birbirinden anlar heybet etdiler⁵⁰
- 51 Ejdehrâ geldi Ali'yi dutmaga
Agzın açub sonra onı yutmaga⁵¹
- 52 Ali şol dem ayagın urdı taş
Bir kadem iramadı anı ey paşa⁵²
- 53 Üç geçdi Ali'yi alumadı
Zerre miskal yerinden iramadı⁵³
- 54 Ali urmuş idi ayagın taşa
Bu kez Ali'ye degdi növbet ey beşe⁵⁴
- 55 Şöyle çekdi heybet ile Zülfikar
Yankılandı tag u taş u yazular⁵⁵
- 56 Korkusından ejdehrâ iniledi
Hak Çalab Zülfikâra emr eyledi⁵⁶
- 57 Bir kılın kesme diyüben söyledi
Zira Ali dava ile gelmiş idi⁵⁷
- 58 Mustafâ'nın hâtırı kalmış ıdı
Yıldırım gibi kılıcı iner idi⁵⁸
- 59 Kesmedüğine Ali Göyünir idi
Ejdehra Dembedem kükrer idi⁵⁹
- 60 İşidenler Gök gürler sanır idi
Yedi başın kaldırub azgın açar idi⁶⁰
- 61 Zehir kanlar Ali'ye saçır idi
Kuyrugın Ali'e dolar idi⁶¹
- 62 Görenler saç sakal yolar idi
Gözin açub dört yana bakar idi⁶²
- 63 Kasd eyledi Ali'yi getürmege
Hod hamur eyleyüb yetürmege⁶³

- 64 Ali ayagın yere urmuşdı
Sedd-i İskender gibi turmuşdı⁶⁴
- 65 Ol pâdişah Ali'yi bekler idi
Mustafâ'nın mücizâtın saklar idi⁶⁵
- 66 Ne Ali'ye kıldı ejdehrâ çâre
Ne ejdehrâyı Zülfikâr kesdi pâre⁶⁶
- 67 Ali şol dem kakıdı Zülfikâr'e
Zülfikârı elinden urdı yere⁶⁷
- 68 Zülfikâr karşı dokundu bir taşa
İki pâre kesti ol taşı başa⁶⁸
- 69 Ali'nin heybetinden Zülfikâr
Adam gibi iniledi zâr (u) zâr⁶⁹
- 70 Tangrı Zülfikâr'a dil verdi söyledii
Cümle hâlin Ali'ye arz eyledi⁷⁰
- 71 Ayıtdı;Yâ Ali niçün atdın beni
Seni mi esleyeyim ya âlemleri yaradandı⁷¹
- 72 Kesme dedi yâ Ali ben kesmezem
Ben Çalap'ın zikrini hem basmazam⁷²
- 73 Kes dese keserdüm yedi kat yeri
Öküzü balığı komazdum diri⁷³
- 74 Hükmler olsa kaf dağın iki yaram
Ol padişah övdiği Zülfikârı⁷⁴
- 75 Demürçinin eline ben girmedim
Od çekiç yüzün ben hiç görmedim⁷⁵
- 76 Döldül ile Zülfikâr Fatıma yâ Ali
Üçümüz kardaşlaruz biz ey veli⁷⁶
- 77 Bir elmadan yarattı Allah bizi
Rüzi kıldı Hak sana kamumızı⁷⁷
- 78 Elmayı gönderdi Hak Çalap Muhammed'e
Uçmaktan getirmişler idi Ahmed'e⁷⁸
- 79 Aldı Resul elmayı dişledi
Allah ana Fatma'yı başışladı⁷⁹
- 80 Yarısından Döldül oldu ya veli
Yarısından beni yarattı ya Ali⁸⁰
- 81 Ali katdı kımna Zülfikârı
Secdeye kodı kadem yüzünü⁸¹
- 82 Ayıtdı; Yâ İlâhi yazığım başışlagıl
Sen keremsin lutf u kerem işlegil⁸²
- 83 Kâfirlerden şermsar kılma beni
Ey sultanlar sultanı yüce gani⁸³
- 84 Nice varam Mustafâ'nın katına
Ya nice bakam annın ay suretine⁸⁴
- 85 Ya canım al ya bana kıl çâre
Ejdehrâdan zaif oldum biçâre⁸⁵
- 86 Çünkü Ali bildi günah işledi
Hak Çalap günahın başışladı⁸⁶
- 87 Hak Cebraîl'e var dedi
Habibim araya gelsün dedi⁸⁷
- 88 Arslanımı yavlak aciz eyledüm
Zülfikâr kesme deyu söyledim⁸⁸
- 89 Rahmeten-lil-âlemin turur adum
Kim geldi kim ben anı mahrum kodum⁸⁹
- 90 Varsun Ali'ye şafaat eyesün
Zülfikârı Okşasun hem söylesün⁹⁰
- 91 Dostumuz tez erişsün maksuda
Ki (ne) gizdür her ne nesne magbuda⁹¹
- 92 Ayıtdılar Resul şol saat bindi ata
İşid imdi Resul ahvâlin nite⁹²
- 93 Ol uzak yolları bir saatte alur
İşid imdi geldi Resul ne kılır⁹³
- 94 Mustafâ'yı ol gâziler gördiler
Kamusı tekbir salâvat verdiler⁹⁴
- 95 Ayıtdılar, ey bizim güneşimiz
Sanasın düşvar oldu bizüm işimiz⁹⁵
- 96 Bizi senden Hak Çalap ayırmasun
Sensüz bize bir saat ömür vermesün⁹⁶
- 97 Sordılar Resul dir Ali kanı
Gösterdiler ejderha katında anı⁹⁷
- 98 Ejderhâ tag gibi yatmış ıdı
Toz u tporak Ali'ye basmış ıdı⁹⁸
- 99 Nice kim Ali Zülfikârı salmışdı
Ejderhânın küregün delmiş ıdı⁹⁹
- 100 Ejderhâ direnmege korkar ıdı
Mustafâ bir çağırır dir yâ Ali¹⁰⁰
- 101 Hak Çalap günahın başışladı
Senün ile lütf u kerem işledi¹⁰¹
- 102 Çün Ali işitdi Mustafâ sözün
Secde urdı şol kadem yüzün¹⁰²
- 103 Ol şazlıktan Ali nâra urdı
Zülfikârı ejderhâya havale kodı¹⁰³
- 104 Hoş salâvat getirüben çalar
Ejderhâyı ortadan ikiye bölür¹⁰⁴
- 105 Çünkü gâziler gördi bu heybeti
Kamusı tekbir getirüb salâvat virdi¹⁰⁵
- 106 Dediler kim din Muhammed dinidür
Vallahi bize bugün bayram günidür¹⁰⁶
- 107 Ejderhânın yedi başın kesdiler
Getirüb Kâbe şehrine adsılar¹⁰⁷
- 108 İlâhi bu derde deva eylegil
Kamu hâcetleri reva eylegil¹⁰⁸
- 109 Budur hâcet ya Hannan u Mennan
Kim yoldaş son demde eylegil imân
- 110 Failat failat failat
Mustafâ'nın ruhına vir salâvat

NOTLAR

- 1 Bir mu'cizat ideyüm anlarısan / Cân kulağın uruban dinlerisen (3. beyit). A.Güzel-M.Tatçı yayınında yer alan ilk iki beyit bizde yok. "Yüz bin yigirmi dört peygamber / On üç yüz mürseller güneşi -Dört yüz kırk meşâyih ol canı / Anı güzel yaratmış ol Gâni"
- 2 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 3 İki metinde de aynı (4. beyit).
- 4 Beş yüzdür 'arabi girdi içerü / Yüz yire uruban geldi içerü (5. beyit).
- 5 Çağırdılar Yâ Muhammed diyü / Bir ezdehânın elinden feryâd diyü (6. beyit).

- 6 Bir ezdehâ kopdı yedi başı var / Dinle başında otuz iki dişi var (7.beyit).
- 7 Her birisi bir sınırun daşudur / Elli deve ezdehânun aşudur(8.beyit).
- 8 İki metinde de aynı(9.beyit).
- 9 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 10 İki metinde de aynı (10. beyit).
- 11 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 12 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 13 Yâ İllâhî sen yâr kılğıl ana / Gâzilerden kim cevâb vire ana (11. beyit).
- 14 Kangı mümin ezdehâyıla dürüşe / Meger hak'dan bir inâyet irişe (12. beyit).
- 15 'Ali eydür yâ Resûl öyle dime / Ezdehâ için gussa yime key katı (13. beyit).
- 16 Nice ola bir yılanun heybeti / Ezdehâ için gussa yime key katı (14. beyit).
- 17 Ejdehânın cengine ben varayın / Zülfekârla anı iki yarayın (15. beyit).
- 18 Ejdehânun yedi başın keseyüm / Ka'be şehrinde anı asayım (16. beyit).
- 19 'Ömer eydür ben de varayım bile / Uşadayım ezdehâyı gürz ile (17. beyit).
- 20 İki metinde de aynı (18. beyit).
- 21 Siddık eydür dahı teferrüc ola / Varaydum bunlarla ben bile (19. beyit).
- 22 Dördi dahı da'va kıldı dört yana / İştidi Resul kaldı tana (20. beyit).
- 23 Dördi dahı Hak'ka niyâz eyledi / Mustafâ destûrıla söyledi (21.beyit).
- 24 Mustafâ bilür dahı n'olacağını / Anda 'aciz olub kalacağını (22.beyit).
- 25 Dördü dahı göm gök demür oldılar / Otuz üç bin sahâbeler oldılar (23.beyit).
- 26 Erte gice üç gün becid sürdiler / Ezdehânun makâmına irdiler (24.beyit).
- 27 Gördiler bir kara tag yatur yüce / Tag üstinde iy hoca(?) (25.beyit).
- 28 Her bir depede iki çerâg yanar / Her birisi birinden irag yanar (26. beyit).
- 29 Yidi yirden kapkara dütün çıkar / Zerrece dokunursa âlemi yakar (27.beyit).
- 30 Ol dütenler nefesi ezdehânın / Ol kara tag gövdesidür anun (28.beyit).
- 31 Ezdehânun ol depeler başıdır / Ol yananlar gözleriyle dişidür (29.beyit).
- 32 Çün gördi gaziler bu heybeti / Kamusunun aklı gitdi key katı (30.beyit).
- 33 Saf saf olub tag başında durdılar / Şunun gibi na'ralar urdılar(31.beyit).
- 34 Şunun gibi na'ra urdı ol gâzi / Yankulandı tag taş sahrayı yüzi (32.beyit).
- 35 Belinlenüb ezdehâ getürdi baş / Kızarduban ditredi tag u taş (33.beyit).
- 36 İki metin de aynı (34.beyit).
- 37 Göz açub dört yana bakardı / Ol yöreyi oda yakardı (35.beyit).
- 38 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 39 Kişi vardur dönüben kaçardı / Sâz-ı Silâh döküben saçardı (37.beyit).
- 40 Kişi var aklı gitmişidi / Düşüp canı Hak'a virmişidi (36. Beyit).
- 41 Şöyle sandı Ali'nin çerisi / Ol yörede kalmadı hiç birisi (38.beyit).
- 42 Vardı Siddık Ömer Osman bile / Tanrı'nun arslanı Ali hem bile (39.beyit).
- 43 Ömer eydür ya Ali biz nic'edelim / Turalım mı yohsa biz de gidelim (40.beyit). A.Güzel - M.Tatçı yayınındaki 41. Beyit, 12. beyitin tekrarı olup bizdeki yazmanın da 14. beyitidir.
- 44 Ali eydür ya Ömer Gâzi / Ölmek için yaratdı Çalap bizi (42.beyit).
- 45 Ya ben ölem ya ezdehayı öldürem / Kaçan kafirleri bana güldürem (43.beyit).
- 46 Himmetün benümle olsun bile / Hoş salavat getürdi tekkirile (44.beyit).
- 47 Ali zülfikârı tardı yürüdi / Ferişteler Allah Allah diridi (45.beyit).
- 48 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok. Ancak karşılığında bizde olmayan "Ay u güneş yürüriken turdular / Ezdehâ ile Ali'nin cengin gördiler" şeklinde bir beyit(46) bulunmaktadır.
- 49 Ezdehâ gelürdi yiri yara yara / Yidi başın diküben kara kara (47.beyit).
- 50 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 51 Gelmişidi Ali tutmaga / Ağzın açub soruban yutmaga (48.beyit).
- 52 Ali ol dem ayagın urdı taş / Bir kadem ıramadı anı paşa (49.beyit).
- 53 Üç kez çekti Ali almadı / Kademin kademin den ıramadı (50.beyit).
- 54 Heybet geldi Ali'ye baştan baş / Urmışıdı ayagın ol dem taş (51.beyit).
- 55 Heybetle şöyle salladı zilfikârı / Ezdehâ inledi zârı zârı (52.beyit).
- 56 Hak Çalap zilfikâra emreyledi / Bir kılın kesme diyüben söyledi (53.beyit). Bizdeki yazmada bu beyitten itibaren 62.beyite kadar müstensih hatasından kaynaklanabilir türünden bir dize kaydırılması (kafiye ve rediflerin benzerliği sebebiyle) muhtemeldir. Bu altı beyitteki dize sıralanışı A.Güzel-M.Tatçı yayınında ki şekliyle daha doğru olsa gerektir. Veya bizdeki yazmada 61.beyitin ikinci dizesini 56. Beyitin ikinci dizesi şeklinde yazıp birer dize kaydırdığımızda metindeki olası müstensih hatası düzeltilebilir.
- 57 Zira da'va ile kılmışıdı / Mustafâ'nun hâtırı kalmışıdı (54.beyit).
- 58 Zilfikâr yıldırım gibi iner idi / Kesmez idi vay Ali göyeneridi (55.beyit) Bizdeki bu beyitten

- sonra A.Güzel-M.Tatçı yayınında (57.beyit olarak) “*Getürüp kendözün ataradı / Sanki Ali ile güleş dutaradı*” şeklinde bizdeki yazmada olmayan bir beyit bulunmaktadır.
- 59 Yidi başın azgın açaradı / Zehr-i zakkûm Ali’ye saçaradı (61.beyit).
- 60 Debedem ol ezdehâ gözleridi / İşidenler gök gözlü dirleridi (56.beyit)
- 61 Kuyrugun Ali’ye dolaradı / Gâziler saçun sakalun yolaradı (58.beyit).
- 62 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok. Ancak 56.dipnotta belirttiğimiz gibi bu beyitin ikinci dizesini 56. Beyitin ikinci dizesi olarak yazıp, “Korkısından ejderha iniledi / Gözün açub dört yana bakar idi” şeklinde kaydedilmesinin, metindeki olası müstensih hatasını gidereceğini düşünüyoruz.
- 63 Çekeridi Ali getürmege / Hurd-(u) hamür eyleyüp yitürmege (59.beyit).
- 64 Ali ayagın taşa urmuşıdı / Sedd-i İskender gibi turmuşıdı (60.beyit).
- 65 Ol pâdişah Ali’yi saklaradı / Mustafâ’nın hâtırın bekleridi (62.beyit).
- 66 Ne Ali ne ezdeha kıldı çare / Ne ezdehâya Zülfikâr kesdi pâre (66.beyit). Bizdeki bu beyitten sonra A.Güzel-M.Tatçı yayınında (63, 64, 65.beyit olarak) “*Zirâ Ali’dür tanrı’nın arslanı / Kâfir olur her kim sevmezse anı – Ol Ebu Bekir Ömer Osman bile / Dinimüzün direği dördü bile – Biri birinden her kim anları seçer / Bil kim ol imândan kaçar*” şeklinde bizdeki yazmada olmayan üç beyit bulunmaktadır.
- 67 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 68 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 69 Çün Ali’nin heybetinden Zülfikâr / İniledi adam gibi zâr u zâr (67.beyit).
- 70 Tanrı dil virdi Zülfikâra söyledi / Ali’ye gör ne hitâbet eyledi (68.beyit).
- 71 Yâ Ali niçün atdın sen beni / Seni mi ohşadayum yohsa anı (69.beyit).
- 72 Kesme didi yâ Ali kesmezem / Yâr Çalabun emrini basmazam (70.beyit) .
- 73 Kes dirise keserim yidi kat yiri / Komayaydum öküzü hem balığı (71.beyit).
- 74 Kes dirise Kâf tagını yarayum / Yâr Çalabun öğdiği Zülfikârum (72.beyit).
- 75 Demirci eline ben girmedüm / örs ü çekiç yüzünü ben görmedüm (73.beyit).
- 76 Döldül’ünle Fâtıma Zülfikâr yâ Ali / Üçümüz karında oluruz yâ velî (74.beyit).
- 77 Bir almadan yaratdı Çalab bizi / Sana düzükıldı Hak Çalab cümlemüzi (75.beyit).
- 78 Ol almayı Hak Çalab Muhammed’e / Uçmangından virdi ol Ahmed’e (76.beyit).
- 79 Aldı Resül almayı dişledi / Allâh ana Fâtımâyı bağışladı (77.beyit).
- 80 Birinden Döldül oldu yâ Ali / Birinden beni yaratdı yâ velî (78.beyit) Bizdeki bu beyitten sonra A.Güzel-M.Tatçı yayınında (79.beyit olarak) “*Çün Ali işitti Zülfikârun sözün / Getürüben Zülfikârun öpdi gözün*” şeklinde bizdeki yazmada olmayan bir beyit bulunmaktadır.
- 81 Yüzün kına katdı Zülfikâr / Secdeye vardı kıldı zârı (80.beyit).
- 82 Yâ İlähî günâhım bağışlagıl / Ben suç işledüm sen cömertlik eylegil (81.beyit).
- 83 Yâ Velî kâfirler ser-mest kılmagıl / Ey sultanlar sulânı yuce (?) (82.beyit).
- 84 Nice varam Mustafâ’nun katına / Nice bakam anun ay sûretine (83.beyit).
- 85 Yâ cânım al yâ bana kılğıl çâre / Ezdehâdan za’if oldum bi-çâre (84.beyit).
- 86 Ali bildi kendü suç işledi / Hak Çalab günâhın bağışladı (85.beyit).
- 87 Ol sâ’at Cebrâil varayıdı / Ol araya çağırın gelsün didi (86.beyit).
- 88 Zülfikâra kesme diyü söyledüm / Arslanum Ali’yi âciz eyledüm (87.beyit).
- 89 Rahmete’n-li-l-âlemin dir idüm / Kim geldi ben mahrum kodum (88.beyit).
- 90 Gelsün Ali’ye şefâ’at eylesün / Ogşasun Zülfikâra söylesün (89.beyit).
- 91 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok. Ancak bu beyit karşılığında 9. Beyit olarak “*İndi Cebrâil gökten yire / Mustafâ’nun katına kondı yire*” şeklinde bizdeki yazmada olmayan bir beyit mevcuttur.
- 92 Çektiler at Mustafâ bindi atı / İrüşüben ol yire nûra batı (91.beyit).
- 93 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 94 Gâziler çün Mustafâ’yı gördiler / kamusu tek-bir salâvat virdiler (92.beyit).
- 95 Didiler kim ey bizüm güneşimiz / Sensüz yavlak düşvâr oldu işimiz (93.beyit).
- 96 Bizi hak çalab senden iramasun / Bir ömür sensüz buyurmasun (94.beyit).
- 97 Yine döndi sordı Resül yâ Ali / Kam ezdehâ gördiler anı (95.beyit).
- 98 Ezdehâ bir tag gibi yatmışıdı / Toz toprak Ali’ye saçmışıdı (96.beyit).
- 99 Şol kadar Zülfikârı salmışıdı / Ezdehânun yüreğin delmişdi (97.beyit).
- 100 Ol ezdehâ dirünmez korkaradı / Ezdehâdan Ali yavlak er idi (98.beyit) Bizdeki bu beyitten sonra A.Güzel-M.Tatçı yayınında (99..beyit olarak) “*Mustafâ çağurdu bir kez yâ Ali / Uş irişdün korkma yâ Velî*” şeklinde bizdeki yazmada olmayan bir beyit bulunmaktadır.
- 101 Hak çalab günâhım bağışladı / Sevgiyle lutf u kerem işledi (100.beyit) Bizdeki bu beyitten sonra A.Güzel-M.Tatçı yayınında (101. beyit olarak) “*Hiç durma Zülfikârı sal didi*

- / *Ezdehâdan* öcünü *al didi*” şeklinde bizdeki yazmada olmayan bir beyit bulunmaktadır.
- 102 Çün Ali işütdi bu sözi / Kıldı dergâha döndi yüzi (102.beyit).
- 103 Gör kim Ali na'râ urur şâd olur / Belinler ezdehâ öri turur (103.beyit).
- 104 Hoş salavat getirüp bir kez çalar / Ezdehâ oldı iki pâreler (104.beyit).
- 105 Bu beyit A.Güzel, M.Tatçı yayınında yok.
- 106 Eyitdiler kim din Muhammed dinidür / Bugün bize yine bayram günidür (106.beyit).
- 107 Ezdehânun yedi başın kesdiler / Götürüp Kâbe şehrine adslar (105.beyit).
- 108 Dua mahiyetindeki üç beyit A.Güzel-M.Tatçı yayınından yine dua olup dört beyittir. “*Kendü özin görmeyen olmaz yakîn / Kendi özini gör yâ Ali ... - Yâ İlahî cümle imân ehline / Rahmet iyle bakma yavuz fi'line - Okuyanı dinleyeni yazanı / Rahmetile yarlıgagıl Yâ Gânî - Çün okuyup dua kılalar / Fâtihâ okuyuban sevâbin vireler.*”

KAYNAKLAR

- Akman, Eyüp, *Türk Mitolojisi ve Halk Şiirinde “Sarı/Kızıl Öküz” İnanç*, Türkiyat Mecmuası, C.22, (Bahar 2012): 1-3.
- Armutak, Altan, *Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi II. Sürüngenler, Balıklar, Kanatlılar ve Mitolojik Hayvanlar, İstanbul Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi*, c. 30, S. 2, (İstanbul 2004): 143-157.
- Aslan, Namık, *Manzum Dinî Destanlar ve Kırdı Ali'ye Ait Olduğu Söylenen İki Destan Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)*, Erciyes Üniversitesi Sos. Bil Enst. Dergisi, Sayı 20/1, (Kayseri 2006): 189-208.
- Atalay, Besim, *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi III*, 3.Baskı, Ankara: TDK Yayınları, 1992.
- Çetin, İsmet, *Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknâmeleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Çetin, İsmet, *Âşık Şenlik'in Salsal Destanı* Hakkında, Millî Folklor 41 (Bahar 1999): 9-13.
- Çoruhlu, Yaşar, *Türk Mitolojisinin ABC'si*, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 1999.
- Demir, Necati, *Türk Düşünce Dünyasında Hz. Ali*, Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S. 60, (Ankara,2011): 85- 104.
- Ergin, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı I*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları, 1989.
- Gökçimen, Ahmet, “*Türkmen Masallarında Mitolojik Hayvanlar ve Fonksiyonları*”, *Türkbilgi* 2010/20, s.165-178.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Vilayet-nâme*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2014.
- Günay, Umay, *Âşık tarzı Şiir Geleneği ve Ruya*

- Motifi, Ankara:Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1986.
- Güzel, Abdurrahman, Mustafa Tatçı (1990). “*Hız. Ali ile İlgili Manzum Hikâye: Destan-ı Ejderha ve Hazret-i Ali'ye Atfedilen Bir Eser: Emsal-i Hazret-i Ali*”, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi VI/1, (1990):. 67-89.
- İna yet, Alimcan, *Türk Dünyası Efsane ve Masallarında Bir Dev Tipi*, Yalnavuz/Celmoğuz, İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 2007.
- Kocatürk, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı tarihi*, Ankara. Edebiyat Yayınevi, 1970.
- Kozan, Ali- Bilgili Rumeysa(2013), *Hız. Ali'nin Menkıbebi Hayatına Dair Bir Destan: Destan-ı Ejderha ve İslâmî Dönem Anadolu Türk Kültürüne Yansımaları* Turkish Studies, Turkish, Volume: 8/5, 2013, ss. 465-490.
- Köprülü, M.Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 1981.
- Köprülü, M.Fuad, *Edebiyat Araştırmaları I*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 1989
- Nutku, Özdemir(1997), *Meddahlık ve Meddah Hikayeleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ocak, A.Yaşar, *Bektaş Menakıb-nâmelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul: Enderun Yayınları, 1983.
- Ocak, A. Yaşar, *Türk Folklorunda Kesik Baş*, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enst. Yayınları, 1989.
- Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi II*, Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları, 1995.
- Sarpkaya, Seçkin, *Türkiye Sahası Efsanelerinde Ejderha*, Yılan Kitabı (Editör: Emine Gürsoy Naskalı), İstanbul, Kiyabevi yayınları, 2004, s:505-519.
- Yücel, Ayşe, *Hacı Bektaş Velâyetnâmesinde Ejderha Motifi*, Hacı Bektaş Veli Armağanı, Gâzi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, (Ankara, 1997): 115-120.